

DİNDAR ELİTİN ARTAN EKONOMİK GÜCÜ VE GLOBAL EKONOMİYE ENTEGRASYONU: KAYSERİ ÖRNEĞİ

Başak Özoral

Dubai Amerikan Üniversitesi
Yrd. Doç.
bozoral@aud.edu

Özet

Türkiye’de 1990’lardan bu yana, İslami prensiplere uygun yaşayan, ancak serbest piyasa ekonomisine de inanan dindar sanayici ve iş adamları politik, sosyal ve ekonomik alanlarda önemli rol oynamaya başladılar. Bu makalede Anadolu’nun küçük şehirlerinde yükselen ve Anadolu Kaplanları olarak adlandırılan, dindar ve muhafazakâr iş adamlarının yeni bir ekonomik elit olarak yükselişlerini ve global ekonomiye entegrasyon sürecindeki dönüşümlerini Kayseri örneğinde açıklanacaktır.

Bu çalışma ayrıca ekonomik kalkınmanın ve yükselen yeni dindar ekonomik elitin, Müslüman toplumların dünyaya entegrasyonunda kökten dinci ideolojilerden daha güçlü bir etkisi olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Anadolu Kaplanları, İslam ve modernite, İslam ve kapitalizm*

Alan Tanımı: Ekonomi (Politik Ekonomi)

Economic Engagement of Religious Ethics in a Global Economy: The Case of Kayseri

Abstract

By the end of the 1990s, this new class of entrepreneurs who sought to seek guidance from Islamic principles while believing in democracy and the free market, had become the dominant actors in political, social and economic domains. This study attempts to explore for the influence of religion over the work ethic of these entrepreneurs, popularly known as “Anatolian Tigers” based on field study carried out in Kayseri.

This study also seeks to analyze how a growing economy and a new business class will be more important than extremist ideologies in determining how the Muslim societies interact with the world.

Keywords: *Anatolian Tigers, Islam and modernity, Islam and capitalism*

JEL Code: Economic Systems,(P16 - Political Economy)

1. GİRİŞ

Türkiye’de son otuz yıldır sosyo ekonomik ve politik alanlarda neo-liberal bir yapılanma süreci yaşanmaktadır. Bu süreç başbakan Turgut Özal döneminde başlamış, onun yenilikçi reformlarıyla 1980’ler süresince Türk ekonomisinde yarı devletçilikten neo-liberalizme geçilmiştir. Sosyo ekonomik ve politik alanlarda yaşanan bu yapısal değişim, uzun yıllardır var olan alışılmış dengeleri laik ekonomik elit aleyhinde değiştirmiştir. Tüm bu gelişmeler içerisinde en göze çarpan ve etkileyici olanı da Anadolu şehirlerinde yaşayan dindar ve muhafazakâr kesimin artan politik ve ekonomik gücüdür. Zira bu gücün paylaşımında yaşanan

değişiklikler, Türkiye'nin gelecek günlerdeki sosyo ekonomik dönüşümünü etkileyecek önemli bir dinamiktir.

Anadolu Kaplanlarının Türkiye'de ortaya çıkan alternatif bir modernleşme sürecinin itici gücü olduğu ileri sürülebilir. Bu çalışmada Anadolu Kaplanları içerisinde lider konumda olan ve Türkiye genelinde yaşanan sosyo ekonomik dönüşümleri mikro düzeyde yansıtan Kayseri şehri üzerine odaklanılmıştır.

1.1. Kayseri'de Ekonomik Performansın Yükselişi

Tarih boyunca İpek Yolunun üzerindeki önemli ticari merkezlerden biri kabul edilen Kayseri halkının girişimci ruhu ve ticari zekası öteden beri bilinen bir gerçektir.¹ Türkiye'deki en büyük sanayi bölgelerinden birine sahip olan şehir, 2004 yılında bir gün içerisinde 139 yeni iş yeri açılması dolayısıyla ile Guinness Rekorlar kitabına girmiştir (Nasr, 2009: 245).² Kayseri'de sadece bölgede değil Avrupada, Orta Doğuda, Afrikada ve Orta Asyada tanınan pek çok şirket bulunmaktadır. Kayserililerin İç Anadoludaki şehirler içerisindeki en varlıklı nüfusa sahip oldukları bilinmektedir, zira şehrin kültüründe para kazanmak ve bunun için çabalamak övünülecek bir vasıf ve gurur kaynağı kabul edilmektedir. Bu anlamda Kayseri, zenginliğin ve modernizmin, muhafazakârlıkla buluştuğu bir şehir olarak, Anadolu Kaplanlarını en iyi şekilde temsil etmektedir.

Kayseri'de ilk sanayi bölgesi 1973 yılında kurulmuştur. Yatırımların çoğu metal, tekstil, mobilya, kimyasal, demir ve endüstri makinalarıdır (Kayseri İli Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, 2001:32). 1990'ların başlarından itibaren uygulanan liberal ekonomik politikalarla yeni nesil sanayiciler ve girişimciler de bunlara eklenince 1990'ların sonunda şehir fark edilir bir ticari başarı

¹ Çin'i, Asya üzerinden Anadolu ve Avrupa'ya bağlayan ve milattan önce kullanılmaya başlayan tarihi kervan yolu İpek Yolu olarak adlandırılır. İpek en çok taşınan ticari mal olduğu için bu ad verilmiştir.

² 1980'lerden bu yana devam eden ekonomik liberalleşme politikalarının etkisi altında, Kayseri, Konya, Gaziantep ve Denizli gibi pek çok Anadolu kentinin yükseldiği gözlemlenmiştir. Anadolu'daki bu endüstri merkezlerinin ekonomik performansları son otuz yıldır dikkat çekici ölçüde artmıştır. Türkiye'nin ihracatı 1980 yılında 2.9 milyardan dolardan 2002 yılında \$35 milyar dolara yükselmiştir, kişi başı milli hasıla 1908 yılında 2,242 dolardan 2010 yılında 9,073 dolara çıkmıştır. David Kenner, "The Happy story of the Anatolian Tigers," *Foreign Policy*, March 19, 2010.

http://blog.foreignpolicy.com/posts/2010/03/18/the_happy_story_of_the_anatolian_tigers

yakalamıştır. Bu dönemde gözlenen Müslüman cemaatler ve sanayiciler arasındaki yakın ilişki, AKP'nin seçim zaferi ve MÜSİAD'ın da desteği ile yeni dindar bir ekonomik elit sınıf ortaya çıkmıştır (Berna Özcan, 2005: 258). AKP'nin yüksek oranda oy aldığı Kayserili yatırımcılar da bu desteklerden faydalanmıştır. Bölgedeki firmaların çoğu küçük ve orta ölçekli işletmeler olarak sınırlı sermaye ile kurulmuştur, düşük teknoloji ile ve emek ağırlıklı olarak özellikle tekstil, mobilya ve ağaç ürünleri sektörlerinde faaliyet göstermeye başlamışlardır (Pamuk, 2008: 268). 1990'dan bu yana Kayseri, Türkiye süt ürünleri makinalarının %60'nı üretir olmuştur (Berna Özcan, 2005: 230). Ayrıca şeker, ev araçları, uçak parçaları, işlenmiş gıda üretimlerinde de önem kazanmış. Temel üretim alanları arasında halıcılık ve altın mücevherde vardır. Türkiye'deki mobilya üretiminin %70'i de Kayseri'de yapılmaktadır (ESI Report, 2005). Bununla beraber sanayi bölgesinde 500 den fazla üretim dalı mevcuttur. 2010 itibarıyla 3.5 milyar dolar ihracat yapılmıştır (Berger, 2010 :27). Ayrıca 1980 yılında 778,000 olan Kayserinin nüfusu, 2009 yılında 1,206,000'a yükselmiştir ve nüfusun %77'si şehirde yaşamaktadır (Berger, 2010:2 7).

1.2. Geleneksel ve Dini Değerlerin Ticari Hayata Etkileri

Kayseri, Osmanlı döneminden bu yana süregelen ve Anadolu Kaplanlarının alt yapısını oluşturan Ahi geleneğine de ev sahipliği yapmaktadır. Ahi geleneği bölgede yüzyıllardır süren bir sosyo ekonomik düzeni de yansıtmaktadır (Özcan, 2005: 66). Esnafılıkta yerleşik olan bu ekonomik ahlâk geleneği, Sufi cemaatlerinde vücut bulmuş ve etkisi günümüze kadar sürmüştür. Yerli işadamlarının pek çoğu Ahi geleneğinin Kayserinin ticari başarısında büyük payı olduğunu vurgulamaktadır. Üretimde kalite standartların yükseltilmesi ve standartlaştırılmasından, sosyal dayanışmaya kadar pek çok alanda bu geleneğin etkilerini gördüklerini söylemektedirler. Gerçekte bölgedeki ticari ahlâkın Kayserili sanayiciler üzerinde ne kadar etkili olduğunu gösteren pek çok örnek vardır. Kayseri Sanayi Odası, pazarda ve ticari ilişkilerde, değerli ahlâki kuralları koruyabilmek için yapılan akademik araştırmaları yayınlamaktadır (Varınlı, 200; 91). Bu araştırmalar, sözlü anlaşmaların yaptırım gücünün, yazılı olanlardan %71 oranında daha güçlü olduğunu göstermektedir (Varınlı, 200: 92). Adil fiyat politikası, bir ürünün fiyatı yükseleceğinde nedenlerinin açıklanması, ürün hakkında gerçek bilgi verilmesi, tüketicinin yanlış bilgilendirilmesinin önlenmesi ve yüksek kalitede üretim bu ticari ahlâkı yansıtan birkaç örnektir.

Kayseri muhafazakâr ve dindar geleneği yansıtan bir Anadolu şehridir ve yine bu kanattan gelen iktidar partisi; AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) bütün seçimlerde en yüksek oy miktarını Kayseri'den almıştır. Her ne kadar modern yolları, bakımlı binaları olsada şehrin muhafazakâr yapısı belirgindir ve İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerden farklıdır. Kayseri'deki fabrikalarda çalışan işçiler kendilerine tahsis edilen otobüslerle Cuma namazlarına katılmakta, günlük ibadetlerini de yine iş yerlerindeki mescidlerde yapmaktadırlar. Sanayicilerin çoğu hacca gitmiş günlük ibadetlerini aksatmayan kişilerdir. Şehirde sessiz bir içki yasağı hemen göze çarpar. Bir bardak bira ısmarlayabileceğiniz tek yer Hilton otelinin terasıdır ve çok pahalıdır. Şehirdeki tiyatro ve sinema sayısı yok denecek kadar azdır. Kitapçı sayısında yüksek olmadığı gibi, bulabileceğiniz kitaplar sadece dini kitaplar, dergiler ya da okul kitaplarıyla sınırlıdır. Şehir 500'ün üzerinde camiye ev sahipliği yapmaktadır. Şehrin bu dindar yapısı bir tesadüf değildir, dini eğitim talep edilmekte ve desteklenmektedir; 2010 yılında sadece Hacılar kasabasında 41 Kuran kursu açılmıştır (Varınlı, 200: 92). Ayrıca kentteki kadın nüfusun çoğunluğu başörtüsü kullanmakta ve muhafazakâr kıyafetler giyinmektedir. Sokaklarda erkek ve kadınlar arasındaki mesafe hissedilebilir. Şehrin bu muhafazakâr yapısına rağmen sadece bir kaç kadın kara çarşaf giydiğini belirtmek gerekir. Ayrıca erkeklerde cübbe ve sarık gibi İstanbul'un bazı semtlerinde sıkça rastlanan ve kimi cemaatlerin sembolü olan kıyafetlere de rastlanmamaktadır.

Şehrin muhafazakâr yapısı şirketlerin isimlerinden ve dekorasyonlarındaki pek çok İslami sembollerden anlaşılmaktadır (Bakış, 2008; 37).³ Sosyolog Nilüfer Göle, bu dini sembollerin daha sıkça görülmesini tıpkı baş örtüsünün ya da sakal bırakmanın yaygınlaşması gibi radikal bir sosyal dönüşümün, Müslümanlaşmanın dışı vurumu olarak açıklamaktadır (Göle, 2007). İlginç olan 1960-70 yılları arasında kurulan pek çok firma ve yapılan binalar genellikle çiçek isimleri alırken, 2000 yılından sonra inşa edilenlerin ve kurulanların isimlerinin dörtte üçünün dini

³ Örneğin: Ahi İnşaat, Berat Mobilya, Cennet Demir Çelik, Fatih Eczanesi, Hicret Market, İhlas Mobilya, Kevser Eczanesi, Kubra Giyim, Medine Et Market, Mihrap Mobilya, Mina Giyim, Nur Kebap, Nur Tekstil, Rabia Mobilya, Tekbir Giyim, Uhud Ticaret, and Yasin Boya. Ayrıca Osmanlı, Fatih, Osmanoğlu, Bereket, Rızık, Nasip, Tuğra, Şehzade and İkrâm gibi Osmanlı beyliklerinden alınmış isimlerde yaygındır. Bu isimler Kayseri'deki alan çalışması sırasında tespit edilmişlerdir; ayrıca bazı yerel gazetelerden derlenmiştir.

ya da arapça kökenli olmasıdır. Bu da şehirdeki dini ve muhafazakâr geleneğin son yıllarda yükseldiğini yansıtan bir diğer örnektir.

Ticari konularda üzerine girişimcilere dini öğütlerin verildiği örneği bölgesel dergilerde sıkça rastlanır bir durumdur; örneğin Kayseri İş Sermaye Piyasası dergisinde helal yiyecek üretimi için gerekli teknolojilerle ilgili bilgi verilmektedir. İş dünyası ile ilgili dergilerde önemli dini figürlerin toplum için çalışmayı, egoizm ve açgözlülükle savaşmayı, mütevazı olmayı, toplumun kalkınması için bağış yapmayı yücelten fikirler büyük yer tutmaktadır. Sonuç olarak iş dünyasında bu tür yayınların sıklığına bakarak da İslam dininin Kayserili işadamları için önemli bir referans olduğunu söyleyebiliriz.

Profesör Binnaz Toprak, çalışmasında dini cemaatlerin, özellikle Fethullah Gülen grubunun Kayseri'deki ticari ilişkiler üzerinde çok etkili olduğunu belirtmektedir (Toprak, Bozan, Tan Morgül, Nedim Şener; 2009: 163). Toprak, cemaate olan yakınlığın ticari hayatta pek çok kapıyı açtığı ve avantajlar sağladığını vurgulamaktadır. Bu güçlü cemaat bağlantıları ve kimi zaman da AKP'ye olan yakınlıkları sayesinde bazı küçük tüccarların kısa zaman içerisinde büyük sanayicilere dönüştüğü gözlemlenmektedir. Toprak, Gülen grubunun MÜSİAD (Müslüman Sanayici ve İş Adamları Derneği) yerine 15 000 iş adamı ve 50 000 firmanın kayıtlı olduğu TÜSKON, (Türk İşadamları ve Sanayicileri Konfederasyonu) üyesi olduklarını belirtiyor. Tüm bu sosyal ve ticari bağlantılar Kayserinin sosyo ekonomik dönüşümünde ve bölgede yeni bir ekonomik zümrenin yükselmesinde etkili olmuştur.

2. Dindar Müslüman Elitin Özellikleri

Bu bilgiler ışığında Anadolu Kaplanları'nın bilinen laik elitten farklı bir duruşu olduğu söylenebilir. Son otuz yıldır ekonomik gücü artan bu yeni elitin alt yapısının ve bağlı bulunduğu sosyal sınıfların, İstanbullu laik ekonomik elitten oldukça farklı olduğu da anlaşılır. Hemen hepsi orta ve alt sınıflardan, dindar ve geleneksel aile yapılarından gelmektedirler. Çoğu ticarete aile firmalarında, erken yaşta atılmışlardır. Ayrıca, pek çoğu bankalardan ya da devletten kredi almak yerine, faizsiz finans kurumlarından destek almayı tercih etmektedir.

Bu sanayiciler kendilerini sadece ekonomik kurumlar olarak görmemekte, sosyal ve kültürel anlamda da yol gösterici örnek modeller olmaları gerektiğine inanmaktadırlar. Kazandıkları parayla şehirlerine ve bölge halkına hizmet etmenin kendileri için önemli bir sorumluluk olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu, dini inançlarının bir gereği olduğu kadar, şehirde var olan sosyal baskının da sonucudur. Şehrin kalkınmasına katkıda bulunmak, bağış yapmak, Kayseri’de sadece bireysel bir tercih değil, beklenen bir sosyal sorumluluktur. Hemen hemen tüm iş adamları kazançlarının belli bir kısmını hastane, okul yapımı ve ihtiyaç sahipleri için ayırmaktadır. Şehirde 16 tane aşevi hergün 6000 -10000 civarında kişinin karnını doyurmaktadır, ayrıca evsizler için barınaklar da mevcuttur. Kayseri belediye başkanı, Mehmet Özhaskeci, dindar sanayici ve iş adamlarının Osmanlı dönemindeki vakıf sistemini örnek aldığını ve Kayseri’deki hastanelerin ve camilerin %80’inin, okulların %50’sinin bu bağışlarla yapıldığını belirtmiştir (Gül Berna Özcan, 2000; 247). Şehirde 20 tanesi yoksullar için, 20 tanesi eğitim için, 6 tanesi cami yapımı ve 6 tanesi toplumsal olaylar için, 4 tanesi de sağlık hizmeti için kurulmuş 56 adet vakıf vardır (Özkeçeci, 2004; 120) .

Kayserili sanayiciler öteden beri iktidar partileri ile ters düşmemeye, iş birliği içinde olmaya özen göstermişlerdir. Araştırmaya katılan sanayiciler, Kayseri halkının ilgisini siyasete değil, ticarete verdiğini, siyasi ideolojilere değil, ekonomik imkanlara ve kârlılığa odaklandığını vurgulamaktadır. AKP, 2004 yılında Kayseri’den toplam %70 oranında oy alırken, bu oran 2009’da %60’a düşmüştür (Akyol, Milliyet, Mart 30, 2008). Ekonomik kriz ve başbakanın kimi zaman öfkeli olan politik kampanyaları AKP’nin Kayseri’de oy kaybetmesi ile sonuçlanmıştır. Politik problemlerin büyük projelerin gerçekleşmesini önlediğini düşünen iş adamları, siyasi partilerin oy almaya konsantre oldukları için merkez yönetimin küçük kasaba ve şehirlerdeki ekonomik kapasiteleri yeterli derecede değerlendiremediğini de belirtmektedirler. Dini hassasiyetleri ve muhafazakâr yapılarına rağmen Kayserili sanayiciler siyasetle uğraşmayı tercih etmemekte ve radikal politik kampanyaları değil, ılımlı yaklaşımları desteklemektedirler.

Kayseri ve diğer Anadolu şehirlerinden yükselen bu dindar elit Türkiye’de uzun yıllardır süregelen dengelerin de değişmesine neden olmuştur. İstanbullu laik elit ile bu yeni dindar elit arasında süregelen gerginlik ve fikir ayrılığı bilinen bir gerçektir. Genelde yüksek eğitilmiş olan ve batı kültürünü referans alan laik elit, batılı ülkeler ile yakın ilişkiler kurmaya çabalarlarken, geleneksel ve dini değerleri referans alan, dindar Anadolu Kaplanları, daha çok Müslüman Orta Doğu, Arap

ve Afrika ülkeleri ile yakın ticari ilişkiler kurmaktadır. IMF politikaları, Kürt sorunu gibi siyasi meselelerde de bu iki grubun farklı seçimleri, fikirleri ve hükümete verdikleri farklı mesajları olduğu gözlemlenebilir. Gerçekte, yeni yükselen dindar elitin ekonomik ve siyasi gücünü artık göz ardı edemeyeceğini anlayan laik elit, uzun yıllardan beri elinde tuttuğu sosyal, siyasi ve ekonomik hegemonyanın sona erdiğini anlamıştır. İki ekonomik grup arasında gözlenen bu gerginlik, aslında yerleşik dengelerin bozulması ve ekonomik gücün yeniden paylaşılmasının yarattığı sancıları yansıtmaktadır. Araştırmaya katılan Kayserili sanayicilerin hemen hepsi, bu iki grubun aralarında yaşanan problemlerin her iki tarafa zarar verdiğini ve ortak bir payda da buluşulması gerektiğini söylemişlerdir.

3. SONUÇ

Kayseri örneğinde incelenen dindar elitin yükselişi ve Anadolu şehirlerinin sosyo ekonomik dönüşümleri, sosyolog Zigmund Bauman'ın önermeleri kullanılarak açıklanabilir. Bauman, sosyal ve ekonomik sınıfların katı ve kalıplaşmış kimlikler altında tanımlanmasının son iki yüzyıldır anlamını yitirdiğini ileri sürmektedir. Zira sermayenin özgür dolaşımı için dünya; ekonomik, dinsel, ulusal hatta kültürel sınırlardan ve engellerden arınmış olmalıdır diyen Bauman'a göre global sermaye akışı yeni ve çok daha esnek sosyal durumlara, toplumsal dönüşümlere zemin hazırlamaktadır (Bauman, 1998; 68). Bu nedenle toplumlar son iki yüzyıldır katı yapılaşmalardan, esnek ve akışkan yapılara geçmişlerdir, ayrıca sosyal formlar da sürekli değişmekte ve yeni şekillerini uzun süre koruyamamaktadırlar (Bauman, 2000; 8).⁴ Dolayısıyla, Kayseri örneğinde incelenen bu yeni dindar eliti, modern-geleneksel, ya da kırsal-şehirli kalıpları içinde değerlendirmek yararlı olmayacaktır.

⁴ Zygmunt Bauman, modernitenin dinamiklerini ve önlenemez etkisini açıklamak için sıvı modernlik tanımını kullanıyor. Bauman sıvıların akışkan özelliğini referans alarak, günümüzün esnek toplumsal yapısını açıklıyor. Bouman'a göre modern toplumlar uzun süre aynı formda kalamıyorlar, tıpkı sıvılar gibi hızla ve sürekli form değiştiriyorlar. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sosyal ve kültürel alanlarda bu form değişikliğinin hızlandığını belirten Bauman, bunun nedenini şöyle açıklıyor: Sermayenin serbest akışı için tüm kimlik sınırlarının kalkması gerekmektedir, zira modern zamanların savaşı yeni toprakların fet edilmesi değil, global sermaye akışını engelleyen tüm duvarların, katı kuralların yıkılmasıdır. Bu tanım adeta global serbest piyasa ekonomisinin yapısını açıklamaktadır.

Araştırmada görüldüğü üzere, Kayseri modern ve geleneksel değerlerin, yeni ekonomik ihtiyaçlar etrafında sentezlendiği bir örnek olmuştur. Kayserili sanayiciler ticari amaçlarla tüm dünyayla yakın bağlantılar kurmuşlardır ve Kayseri'yi izole bir kırsal bölgeden, tüm dünya marketlerine açık, modern bir endüstri şehrine dönüştürmüşlerdir. Şehrin muhafazakâr yapısı global sermaye akışını engellememiştir. Kayseri örneği ayrıca şunu gösteriyor; ekonomik refah düzeyi artan grupların radikal ya da köktendinci akımlara ilgisi azalmakta ve piyasa koşullarının gerektirdiği dönüşümlere ve entegrasyonlara yönelimi artmaktadır.

Bu çalışmada modernleşmenin yeni bir formu, Kayseri örneğinde incelendi; bu yeni form, sosyal ve bireysel seçimlerinde dindar ve muhafazakâr, bununla beraber global ekonominin kurallarına da uyum sağlayan bir toplum modelini yansıtmaktadır. Yeni dünya düzenindeki bu modernleşme şekli, kültürel anlamda heterojen kalabilen grupların, ekonomik anlamda homojenleştiğini göstermektedir.

Kayseri'de geleneksel ile modernizmin buluştuğu, sosyal ve ekonomik yapının eski ve yeninin sentezi doğrultusunda yeniden düzenlendiği gözlemlenmiştir. yandan da global ekonominin kurallarını takip etmektedirler. Ancak Bauman'ın belirttiği gibi toplum ve değerler, modern ekonomik sistemin kontrolsüz kuralları altında yeniden ve sürekli şekillenmektedir. Bu nedenle sıkı ve katı toplumsal bağların, dini değerler ve geleneksel ticari ahlâkın, global markete entegre olmaya çalışan bu elitin kimliğini koruması için yeterli olup olmayacağını, ya da ahlâki kodların modernizmin akışkan gücü içinde yeniden yapılanıp yapılmayacağını ancak ilerleyen günler gösterecektir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

Bauman, Zygmunt. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press, 2000.

----- . *Globalization: The Human Consequences*. Cambridge: Polity Press, 1998.

Nasr, Vali. *Forces of Fortune*. New York: Free Press, 2009.

Toprak, Binnaz, İrfan Bozan, Morgül Tan and Nedim Şener. *Türkiye’de Farklı Olmak; Din ve Muhafazakârlık Ekseninde Ötekileştirilenler*. İstanbul: Metis Yayınları, 2009.

Makaleler ve Raporlar

Özcan, Zafer. “Akla ve Paraya İhtiyacı Olmayan Şehir; Kayseri,” *Aksiyon* no. 571, (Kasım, 2005): 64-67.

Özcan, Gül Berna. “Local Economic Development, Decentralisation and Consensus Building in Turkey” *Progress in Planning* 54, (2000): 197-278.

Pamuk, Şevket. “Globalization, Industrialization and Changing Politics in Turkey,” *New Perspectives on Turkey*, no. 38, (Spring, 2008): 267-272.

Berger, Roland. “Kazakistan Cumhurbaşkanı Yardımcısından Ziyaret” *Kayseri Ticaret Odası Dergisi*, (Mayıs 2010); 24- 32.

Bakış, *Kayseri Genç Sanayici ve İşadamları Derneği* no. 9. (Temmuz, 2008): 35-43.

Kayseri İli 2001 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, (Kayseri: Kayseri Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Nisan 2002): 31-33.

İnternet Kaynakları

Akyol, Taha. “Seçim Sonuçları Ne Diyor?” *Milliyet*, Mart 30, 2008,
<http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetay&ArticleID=1077156&AuthorID=62&Date=30.03.2009&b=Secim%20sonuclari%20ne%20diyor&a=Taha%20Akyol>, [İndirme Tarihi: 30.03.2009]

Göle, Nilüfer. (May 3, 2007). “İslam, European Public Space, and Civility,” *Eurozine*, www.eurozine.com [İndirme Tarihi: 09. 01.2011]

Kenner, David .“The Happy story of the Anatolian Tigers,” *Foreign Policy*,

http://blog.foreignpolicy.com/posts/2010/03/18/the_happy_story_of_the_anatolian_tigers [İndirme Tarihi: 19. 03. 2010]

Özkeçeci, Şule Bilge. (2004). Modernleşme Olgusunun Toplumsal Olarak İçselleştirilmesi (Kayseri Örneği). Yayınlanmamış Master Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

“Islamic Calvinists Change and Conservatism in Central Anatolia” *European Stability Initiative Report (ESI)*, 19 Eylül 2005. Metnin tamamı için bakınız; ESI http://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=156&document_ID=69, Kenner, David. “The Happy story of the Anatolian Tigers,” *Foreign Policy*, http://blog.foreignpolicy.com/posts/2010/03/18/the_happy_story_of_the_anatolian_tigers [İndirme Tarihi: 10. 11.2010]